

**”לסיום אגיד תודה, זה לא מובן מאליו אבל לוינסקי הוא בהחלט
מוסד שאני מחכה לחזור ללמוד בו, מקווה שבקרוב”**

**סקר בוגרי מכללת לוינסקי בהוראת המוזיקה
בשנים 2003-2013: דוח מחקר**

משה אפשטיין יפעת שוחט מעיין אמיר

ליה לאור רחל שגיא יצחק גילת

אדר תשע"ה מרס 2015

תקציר

הדוח הנוכחי מציג ממצאים של סקר אשר נערך בקרב בוגרי מכללת לוינסקי לחינוך שלמדו במסלול הכשרה להוראת המוזיקה. מטרתו העיקרית של הסקר הייתה לקבל משוב מן הבוגרים בנוגע לתרומתה של ההכשרה לעבודתם בשדה. הסקר נערך באמצעות שאלון אותו מלאו 94 בוגרי ההכשרה לחינוך מוזיקלי בעשר השנים האחרונות. להלן סיכום הממצאים העיקריים.

תעסוקה והמשך לימודים

זובם של הבוגרים – 75% - דיווחו על כך שהם עובדים כיום כמורים למוזיקה. מבין אלה שאינם עובדים כיום, יותר ממחצית (53%) עבדו בעבר כמורים למוזיקה. מתברר, אם כך, שכמעט 90% מן הבוגרים עובדים כיום או עבדו בעבר כמורים למוזיקה. כמחצית הבוגרים (51%) המשיכו את לימודיהם אחרי התואר הראשון. בניתוח שבחן את המשך הלימודים בזיקה לשנת הסיום, נמצא שבקרב הבוגרים אשר סיימו את הלימודים לפני יותר משנתיים, כשני שלישים מהם המשיכו ללמוד. מבין הלומדים, שני שלישים המשיכו ללימודי תואר שני במוזיקה (רובם במכללת לוינסקי), תואר בלימודי תרפיה או תואר ראשון נוסף.

מניעים ללימודי הוראת המוזיקה

הרצון **להתפתח בתחום המוזיקה** היווה מניע **חזק יותר** בהחלטה ללמוד מאשר הרצון **לעסוק בהוראת המוזיקה**. אולם מתברר שההתנסות בלימודים העלתה את המוטיבציה לעסוק בהוראה המוזיקה – אחוז הבוגרים שהתכוונו לעסוק בהוראת המוזיקה עלה מ 37 בתחילת הלימודים ל 68 בסיום הלימודים במכללה. ממצא נוסף בתחום המוטיבציה ללימודים מראה שהרצון לעסוק בהוראת המוזיקה נמוך יותר בקרב הנרשמים ללימודים בשנים האחרונות לעומת הנרשמים בשנים קודמות.

הערכת ההכשרה

שביעות הרצון הכללית מן ההכשרה להוראת המוזיקה היא ברמה בינונית גבוהה- **כ 60% הביעו שביעות רצון גבוהה מן ההכשרה** ופחות מ 10% הביעו שביעות רצון נמוכה. ניתוח מפורט יותר של הערכת ההכשרה מצביע על התחומים שנתפסו כתורמים ביותר לעבודה בשדה: המרכיב שנתפס כתורם במידה הרבה ביותר הוא מיומנויות (פיתוח שמיעה, תיאוריה והרמוניה). **רוב הבוגרים המליצו להגדיל את המקום הניתן למיומנויות במסגרת ההכשרה**. בהערכת ההתנסות המעשית עלתה שביעות רצון גבוהה בנוגע לשתי מסגרות - הגן והיסודי.

שני מרכיבים נתפסו כתורמים במידה המועטה ביותר לעבודת ההוראה: **הסמינריונים**

והקורסים בחינוך (פסיכולוגיה, סוציולוגיה). ניתוח התשובות לשאלות הפתוחות מגלה שההערכות הנמוכות נובעות מכך שלימודי החינוך נתפסים כיותר מידי תיאורטיים ואינם משרתים את הפרקטיקה של ההוראה ואת גיבוש הזהות המקצועית. סביר להניח שיש סיבה נוספת לתרומה המועטה שמייחסים סטודנטים ללימודי החינוך והיא זיקה רופפת מידי בין התכנים הפסיכולוגיים והחברתיים שנלמדו לבין עולם המוזיקה והוראתה בבתי הספר.

רפרטואר

רק שליש מבין המשיבים סבורים שקיימת התאמה גבוהה של הרפרטואר הנלמד במסגרת תכנית הלימודים לבין הדרישות בשטח. **רוב הבוגרים ממליצים להגדיל את החלק של מוזיקה אתנית, של מוזיקה פופולארית ושל שיר עממי ישראלי**, בעוד אשר רק חלק קטן ממליץ להגדיל את החלק של המוזיקה הקלאסית.

נקודות לשימור ולשינוי

ניתוח תשובות לשאלה פתוחה הצביע על ארבעה מקורות חוזק של הלימודים להוראת המוזיקה במכללת לוינסקי בשנים האחרונות: **הלימודים בתחום המוזיקה, אווירה של פתיחות ונכונות ללכת לקראת הסטודנט, העבודה המעשית (בעיקר בגנים), ואיכות ההוראה.** ניתוח תשובות להצעות לשינויים העלה שלוש קטגוריות: שינויים (בעיקר הוספות) במרכיב של מוזיקה בתכנית הלימודים, התאמת ההוראה במכללה לצרכים בשטח ושינויים בלימודי החינוך במסגרת ההכשרה להוראת המוזיקה.

רקע

הכשרה להוראה מצופה להעניק לסטודנטים המשתתפים בה את המטען הדרוש לצורך מילוי תפקידם באיכות גבוהה. מטען זה מורכב מפסיפס של מרכיבים, ביניהם ידע בתחום הדעת, ידע על דרכי הוראה, פיתוח מיומנויות ואסטרטגיות של הוראה, גיבוש זהות מקצועית, קידום מוטיבציה ומחויבות למקצוע ההוראה, סקרנות ללמוד ולהתפתח וגיבוש תפיסת עולם ערכית. אחד התנאים החשובים ליכולתה של ההכשרה להוראה להעניק לבוגריה את המרכיבים האלה באיכות גבוהה הוא היענות לצרכים ולדרישות העולים מן השטח, בו מתבצעת העבודה היומיומית של המורים. היענות כזאת מחייבת קשרי גומלין מתמשכים בין מערכת ההכשרה להוראה לבין מערכת ההוראה עצמה, כחלק מתהליך ספיראלי של הצגת הצרכים על ידי מערכת ההוראה, פיתוח תכניות במטרה לענות על צרכים אלה וקבלת משוב מן השדה בנוגע להתאמת התכניות לצרכים המשתנים. קיימות מספר דרכים בהן מתנהלים קשרי הגומלין בין מערכת ההכשרה לבין מערכת בתי הספר. אחת הדרכים החשובות היא קבלת משוב שיטתי ויסודי על ידי המכללות לחינוך ממוסדות החינוך הקולטים את בוגרי ההכשרה. משוב כזה יכול להתקבל באמצעות סקר הנערך בקרב בוגרי מערכת ההכשרה, המתבקשים לכוון מבט רטרוספקטיבי על מערכת ההכשרה ולהביע את דעתם באשר לתרומתה לעבודתם בבתי הספר. הדוח הנוכחי מציג ממצאים של סקר אשר נערך בקרב בוגרי הפקולטה לחינוך מוסיקאלי¹ במכללת לוינסקי לחינוך. המטרה שמציבה לעצמה הפקולטה לחינוך מוסיקלי היא "לטפח אנשים שהם גם מוסיקאים ברמה אקדמית וגם אנשי חינוך מוסיקלי מן המעלה הראשונה" (מתוך אתר מכללת לוינסקי לחינוך). תכנית ההכשרה בה מתנסים הלומדים בפקולטה למוזיקה משלבת שלושה מרכיבים: לימודי מוזיקה (עיוניים ומעשיים), הוראת המוזיקה ולימודי חינוך. בסיום ההכשרה מקבלי הוגרים תואר B.Ed. ותעודת הוראה.

שיטה

משתתפים

אוכלוסיית המחקר כוללת את כל בוגרי הפקולטה למוזיקה בעשר השנים האחרונות, החל משנת תשס"ה ועד שנת תשע"ד. כל הבוגרים קבלו בדואר אלקטרוני שאלון מקוון וענו עליו 94 בוגרים, המהווים כרבע מכלל הבוגרים שקבלו את השאלון. להלן מאפייני המשיבים:

אחוז הנשים הוא 80, **הגיל הממוצע** בעת מילוי הסקר הוא 28.7 סטיית תקן 8.4
שפת אם: עברית -88% רוסיית -8% אחר = 4%. **מסלול**: תואר ראשון סדיר -53% / תואר ראשון משולב רימון -21% / הסבת אקדמאים מתחום המוזיקה 15%, הסבת אקדמאים לא מתחום המוזיקה -2% / מצוינות -8%. **התמחות**: ניצוח -24% / חינוך מיוחד -13% / ריתמיקה -26% / עיוני -37%. **שנת סיום הלימודים במכללה**: לפני שנה -20%, לפני 2 עד 4 שנים -26%, לפני 5 עד 10 שנים -38%, לפני יותר מעשר שנים -16%. מתברר אם כך שכמעט מחצית המשיבים סיימו את הלימודים בארבע השנים האחרונות.

¹ החל משנת תשע"ד מכללת לוינסקי לחינוך פועלת במבנה פקולטתי ופועלת בה פקולטה לחינוך מוסיקלי. לפני כן, גוף זה נקרא המדרשה למוזיקה ולאחר מכן בית הספר לחינוך מוסיקלי. בדוח הנוכחי נשתמש בשם פקולטה לחינוך מוסיקלי.

כלי המחקר

פותח שאלון מיוחד לצורך המחקר, אשר התבסס על שאלונים קודמים של סקר בוגרים שנערכו ברשות המחקר של המכללה ועל חשיבה של צוות המחקר, אשר כלל אנשי סגל בכירים בפקולטה למוזיקה וחוקרים מרשות המחקר. השאלון כלל את התחומים העיקריים שנראו חשובים לקבלת משוב על ההכשרה: מניעים ללמוד חינוך מוסיקלי, מצב התעסוקה והמשך הלימודים של הבוגרים, הערכת תהליך ההכשרה והצעות לגבי ההכשרה בעתיד. השאלון ברובו סגור ובו מתבקשים המשיבים להביע את דעתם על היגדים שונים באמצעות סולם של שש דרגות כאשר 1 מייצג הסכמה נמוכה ו 6 מייצג הסכמה גבוהה. כמו כן שובצו בשאלון שאלות פתוחות במטרה לקבל מידע מפורט יותר בחלק מן הנושאים הכלולים בו.

תוצאות

המשך הפעילות המקצועית בתום הלימודים

תעסוקה

רובם של בוגרי המדרשה – 75% - דיווחו על כך שהם עובדים כיום (בעת ביצוע הסקר) כמורים למוזיקה. מבין אלה שאינם עובדים כיום, יותר ממחציתם (53%) עבדו בעבר כמורים למוזיקה. מתברר, אם כך, שכמעט 90% מן הבוגרים עובדים כיום או עבדו בעבר כמורים למוזיקה. אשר לעוסקים בהוראת מוזיקה, להלן תיאור המאפיינים שלהם: מספר שנות הוראה: ממוצע – 10.5 שנים סטיית תקן – 9.2 היקף המשרה: שלישי - 16 / עד חצי - 22 / מעל חצי - 23 / משרה מלאה - 34 / מעל למשרה - 4 מסגרת העבודה: חינוך רגיל – 78 / חינוך מיוחד - 17 / חינוך דתי - 5 שכבת גיל: גן - 30 / יסודי - 60 / חטיבת ביניים - תיכון - 10 אשר לבוגרים שאינם עובדים כיום, לוח מספר 1 מציג את הסיבות שהם מיחסים לעובדה שאינם עובדים. הלוח מציג את המוצעים וסטיות התקן וכן את אחוז המסכימים במידה מועטה ואחוז המסכימים במידה רבה להתאמתה של הסיבה עבורם.

לוח 1: סיבות לכך שבוגרי המדרשה אינם עוסקים בהוראת מוזיקה (N=94)

הסיבה		ממוצע	סטיית תקן	%	%
		1+2	5+6		
1.	תנאים לא נוחים (שכר)	4.50	1.549	12	50
2.	אכזבה ממערכת החינוך	3.94	2.205	38	56
3.	מצאתי עיסוק שמעניין אותי יותר	3.87	2.066	33	53
4.	נוכחתי לדעת שהמקצוע אינו מתאים לי	2.85	1.755	55	30
5.	היחס של מנהל/ת בית הספר	2.73	1.954	55	27
6.	סיבות אישיות שאינן קשורות להוראת מוזיקה (בריאות, מעברי מגורים ועוד)	1.93	1.592	79	7

הלוח מראה ששלוש הסיבות העיקריות הן: תנאים לא ראויים, אכזבה ממערכת החינוך ומציאת עיסוק מעניין יותר.

לימודים

כמחצית הבוגרים (51%) המשיכו את לימודיהם אחרי התואר הראשון. בנייתו שבחן את המשך הלימודים בזיקה לשנת הסיום, נמצא שבקרב הבוגרים אשר סיימו את הלימודים לפני יותר משנתיים, 60% המשיכו ללמוד.

בנייתו שבחן היכן המשיכו ללמוד בוגרי המדרשה נמצא ש 18% המשיכו בלימודי תואר שני במכללת לוינסקי, 24% המשיכו בלימודי תואר שני במוסדות אחרים, לרוב בתחום המוזיקה, 24% המשיכו בלימודי תרפיה, בין אם באמצעות מוזיקה או באמצעים אחרים, 8% למדו תואר ראשון נוסף על התואר במוזיקה ו 34% המשיכו בלימודים שלא מקנים תואר אקדמאי. קשר עם המכללה

ממצאי הסקר מראים ש שליש (31%) מן הבוגרים נשארו בקשר עם גורמים מקצועיים במכללה. הקשרים נעשו באמצעות השתלמויות, התייעצויות, תכנית מפתח וכמורה מאמנת.

מניעים לבחירה בהוראת המוזיקה

לוח 2: מניעים לבחירה בלימודי החינוך המוסיקלי (N=94)

מה הייתה הסיבה שהביאה אותך ללמוד תואר בחינוך מוסיקלי במכללת לוינסקי לחינוך		ממוצע	סטטיית תקן	%	%
				5+6	1+2
רכישת מקצוע		4.67	1.514	11	63
צרכי פרנסה		4.28	1.709	18	57
רצון להתפתח בתחום המוזיקה		4.23	1.771	21	52
רצון לשמש מורה למוזיקה		3.76	1.823	29	40

התוצאות מראות שההיבט התעסוקתי הכללי (רכישת מקצוע) נתפס כבעל חשיבות גבוהה יותר מן ההיבט המקצועי הספציפי (התפתחות והוראה בתחום המוזיקה).

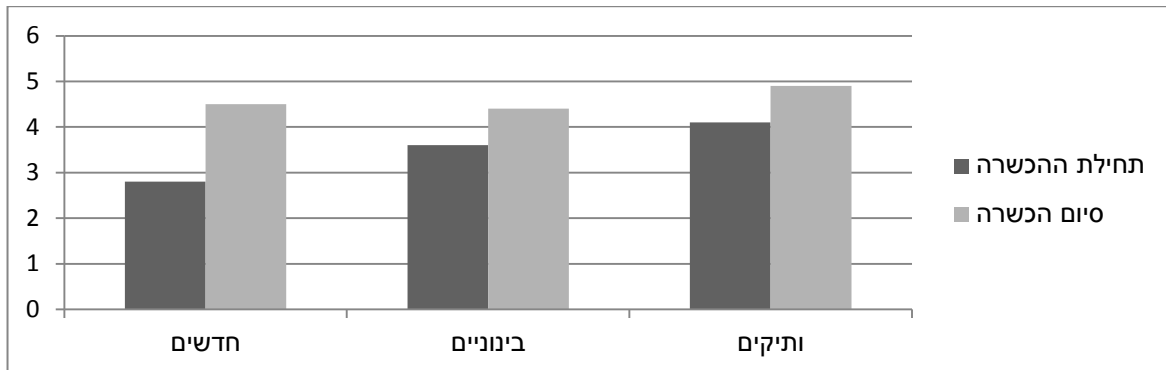
במטרה ללמוד על השפעת ההתנסות בלימודים על הכוונה לעסוק בהוראת המוזיקה, הבוגרים נשאלו מה הייתה כוונתם בתחילת הלימודים ובסיומם. התוצאות שהתקבלו מוצגות בלוח 3

לוח 3: שינויים בכוונה לעבוד כמורה למוזיקה בעקבות הלימודים (N=94)

באיזו מידה התכוונת לעבוד כמורה למוזיקה?		ממוצע	סטטיית תקן	%	%
				5+6	1+2
בראשית לימודיך		3.63	1.976	35	38
עם סיום לימודיך		4.66	1.500	10	67

מתברר שהבוגרים מדווחים על עלייה משמעותית בכוונה לעסוק בהוראת המוזיקה בין תחילת הלימודים לבין סיומם.

נערך ניתוח של הכוונה לעבוד כמורה למוזיקה כפונקציה של השנים שעברו מתום הלימודים. לצורך כך חולקו הבוגרים לשלוש קבוצות: א. "חדשים" – סיימו את הלימודים לפני שנה או שנתיים ב. "בעלי ותק בינוני" – סיימו את הלימודים לפני שלוש עד שש שנים ג. "ותיקים" – סיימו את הלימודים לפני יותר משש שנים. חושבו הממוצעים של הכוונה לעבוד כמורה למוזיקה בתחילת הלימודים ובסיומם, בכל אחת משלוש הקבוצות. תרשים מספר 1 מציג את התוצאות שהתקבלו.

תרשים 1: הכוונה לעבוד כמורה למוזיקה על פי המועד במהלך ההכשרה והתקופה בה למדו

התרשים מראה שהשיפור בכוונה לעבוד כמורה למוזיקה נמצא בכל אחת משלוש הקבוצות ולכן הוא אינו קשור לתקופה בה למדו. אולם הכוונה לעבוד כמורה למוזיקה בתחילת הלימודים הולכת ויורדת עם השנים. הבוגרים שסיימו את לימודיהם בשנתיים האחרונות מדוחים על רמה נמוכה באופן מובהק מאשר מורים שסיימו את לימודיהם בתקופות קודמות יותר. אשר לבחירה במוסד ההוראה נמצא ש 60% בחרו במכללת לוינסקי לחינוך כאפשרות יחידה. הבוגרים ששקלו ללמוד במוסדות אחרים, דיווחו שהמוסדות השכיחים ביותר הם: האקדמיה למוזיקה בת"א או בירושלים (כמעט מחצית השוקלים) ובית ספר רימון (כעשרים אחוז השוקלים).

הערכת הלימודים בהכשרה להוראת המוזיקה

הערכה כללית

לוח 4: שביעות רצון כללית מן הלימודים (N=94)

ההיגד	ממוצע	סטיות תקן	% 1+2	% 5+6
אני מרוצה באופן כללי מההכשרה שקיבלתי במדרשה למוזיקה	4.62	1.333	9	62
אמליץ לחברה/ללמוד במדרשה למוזיקה	4.60	1.389	8	60

התוצאות מצביעות על רמה בינונית – גבוהה של שביעות רצון כללית, כ 60% הביעו רמה גבוהה של שביעות רצון ופחות מ 10% הביעו רמה נמוכה.

משוב מפורט על ההכשרה

במטרה לקבל משוב מפורט על ההכשרה להוראת המוזיקה, הוצגה למשיבים רשימה של מרכיבים בהכשרה והם התבקשו להעריך כל מרכיב על פי שני ממדים: א. התרומה של מרכיב זה לעבודתם כמורים למוזיקה ב. שביעות רצון מרמת ההכשרה באותו מרכיב. התוצאות שהתבלו מוצגות בלוח 5. הלוח מציג את הממוצעים בכל אחד מן המרכיבים, ביחס לתרומה וביחס לשביעות הרצון מההכשרה. ממוצע גבוה מעיד על תפיסה גבוהה של התרומה ושל שביעות הרצון.

לוח 5: הערכת התרומה לעבודה ושביעות הרצון מן ההכשרה במרכיבים של ההכשרה להוראה, (N=94)

המרכיב	תרומה	שביעות רצון מרמת ההכשרה
מיומנויות (פיתוח שמיעה, תיאוריה והרמוניה)	4.55	4.89
התנסות בעבודה מעשית – גן	4.49	4.52
התנסות בעבודה מעשית – יסודי	4.49	4.45
הכשרה בתחום החינוך המוסיקלי (מתודיקה, שיטות הוראה בחינוך המוסיקלי: (דלקרוז, אורף-קודאי)	4.34	4.34
שיעורים עיוניים (תולדות המוזיקה וכו')	4.32	4.64
התמחות ריתמיקה	4.21	4.24
ביצוע (נגינה פרטני, אנסמבלים, מקהלה)	4.18	4.15
התמחות ניצוח	4.10	4.65
התנסות בעבודה מעשית – מקהלות בתי ספר	3.90	3.86
התמחות חינוך מיוחד	3.73	3.47
התנסות בעבודה מעשית – תיכון	3.71	4.08
התנסות בעבודה מעשית – חינוך מיוחד	3.37	3.42
התמחות עיונית	3.35	4.29
הכשרה בתחום החינוך (פסיכולוגיה, סוציולוגיה, פילוסופיה)	3.31	3.60
סמינריונים	3.22	4.06

ככלל, התרומה לעבודה ושביעות הרצון מן ההכשרה נתפסות ברמה בינונית – גבוהה (ממוצע סביב 4.5 בסולם של 6 דרגות) עד רמה בינונית (ממוצע סביב 3.5 בסולם של 6 דרגות). מבט מפורט בנתונים מצביע על תמונה מורכבת. להלן הממצאים שעולים מהלוח. המיומנויות קבלו את הציון הגבוה ביותר הן בתרומה לעבודה והן בשביעות הרצון מן ההכשרה.

בהערכת ההתנסות המעשית יש פער בין הגן והיסודי מצד אחד לבין התיכון והחינוך המיוחד מצד שני, כאשר הראשונים קבלו הערכות גבוהות בהרבה מאשר האחרונים. ההתמחות העיונית, ההכשרה בתחום החינוך והסמינריונים קבלו הערכות בינוניות בנוגע לתרומתן לעבודה.

נוסף על הערכת התרומה ושביעות הרצון של כל מרכיב, המשיבים התבקשו גם להביע את דעתם בנוגע לכמות השקעה הרצויה בכל מרכיב. ברשימת המרכיבים שהוצגה להם הם התבקשו לציין בכל אחד, האם היו מציעים להתמקד בו פחות, אותו הדבר או יותר, בהשוואה להתמקדות בתקופה בה למדו. התוצאות שהתקבלו מוצגות בלוח 6.

לוח 6 : המלצות הבוגרים בנוגע להתמקדות עתידית במרכיבי הכשרה, באחוזים. (N=94)

המרכיב	פחות	אותו דבר	יותר
ביצוע (נגינה פרטני, אנסמבלים, מקהלה)	4	24	73
התנסות בעבודה מעשית – חינוך מיוחד	5	52	42
התמחות ריתמיקה	4	54	42
הכשרה בתחום החינוך המוסיקלי (מתודיקה, שיטות הוראה בחינוך המוסיקלי: (דלקרוז, אורף-קודאי)	16	42	42
מיומנויות (פיתוח שמיעה, תיאוריה והרמוניה)	7	53	40
התמחות ניצוח	2	58	40
התנסות בעבודה מעשית – מקהלות בתי ספר	4	57	39
התמחות חינוך מיוחד	3	59	38
הכשרה בתחום החינוך (פסיכולוגיה, סוציולוגיה, פילוסופיה)	13	53	34
התנסות בעבודה מעשית – תיכון	4	63	33
התנסות בעבודה מעשית – גן	7	63	30
שיעורים עיוניים (תולדות המוזיקה וכו')	7	69	24
התנסות בעבודה מעשית – יסודי	16	65	19
התמחות עיונית	9	78	13
סמינריונים	28	65	7

שני ממצאים מרכזיים העולים מתוך הלוח הם: א. הסכמה, כמעט גורפת, להגדיל את המקום הניתן לביצוע, במסגרת ההכשרה. ב. אי נחת מן הסמינריונים, אשר מתבטאת בכך שאחוז הממליצים לצמצם אותם כחלק מן ההכשרה גבוה יותר מאחוז הממליצים להרחיב אותם. בכל הנושאים האחרים, אחוז הממליצים להרחיב היה גבוה מאחוז הממליצים לצמצם.

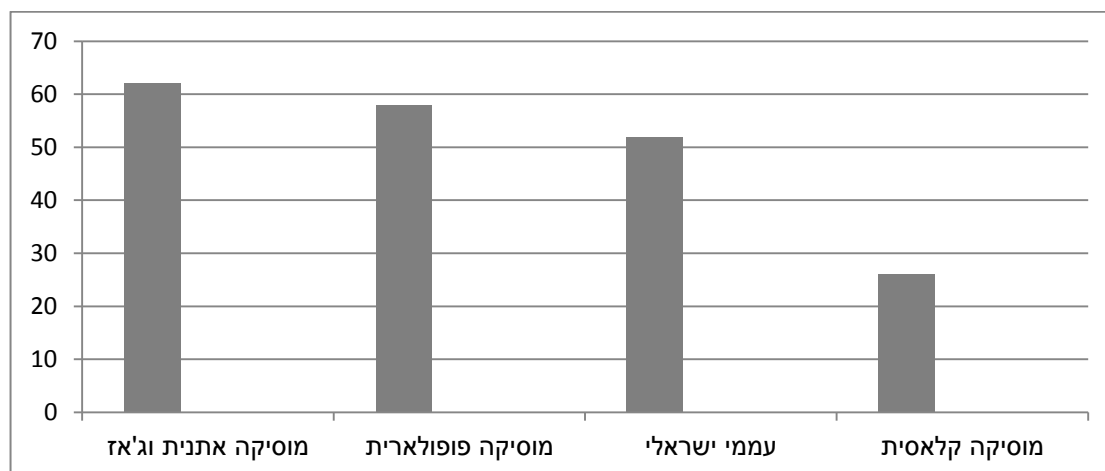
רפרטואר של יצירות מוסיקליות

שני היבטים (קשורים) של הרפרטואר נבחנו בסקר: האחד – התאמת הרפרטואר אליו נחשפו בהכשרה, לדרישות בשטח והשני – המלצות לגבי שימור או שינוי בסוגות השונות של הרפרטואר המשמש בהכשרה.

אשר להיבט הראשון, נמצא שרק שלישי (32%) מבין המשיבים סבורים שקיימת התאמה גובהה של הרפרטואר הנלמד במסגרת תכנית הלימודים לבין הדרישות בשטח. אשר להיבט השני, התוצאות מוצגות בלוח 7. הלוח מציג את התפלגות המשיבים לשאלה בדבר שימור או שינוי המקום הניתן לסוגות שונות של רפרטואר מוסיקלי במהלך ההכשרה. התוצאות מוצגות גם בתרשים מספר 2, אשר מראה את אחוז המשיבים הממליצים לתת יותר מקום לכל אחת מן הסוגות המוסיקליות.

לוח 7: המלצות הבוגרים בנוגע לשינויים בסוגות הרפרטואר, באחוזים. (N=94)

א. סוגות הרפרטואר המוסיקלי	פחות	אותו דבר	יותר
1. מוזיקה קלאסית	9	64	26
2. השיר העממי הישראלי	2	46	52
3. מוזיקה פופולרית (קלה): פופ, רוק, רוק כבד ועוד	6	26	58
4. מוזיקה אתנית וג'אז	4	34	62

תרשים 2: אחוז הממליצים להגדיל את המקום של סוגות שונות ברפרטואר המוסיקלי

התוצאות מצביעות על כך שרוב הבוגרים ממליצים להגדיל את החלק של מוזיקה אתנית, של מוזיקה פופולרית ושל שיר עממי ישראלי, בעוד אשר רק חלק קטן ממליץ להגדיל את החלק של המוזיקה הקלאסית.

ניתוח שאלות פתוחות

נערך ניתוח תוכן לכל אחת משתי השאלות הפתוחות: "רשום שני דברים שמצאו חן בעיניך בלימודים" ו "רשום שני דברים שהייתה מציע לשנות בלימודים". מטרת הניתוח הייתה לזהות קטגוריות כליות של מקורות שביעות רצון והצעות לשינויים, מתוך התגובות של בוגרי התכנית לתואר ראשון בחינוך מוסיקלי.

מה מצא חן בעיניך בלימודים?

הניתוח העלה ארבע קטגוריות מרכזיות.

א. איכות ההוראה

בתשובות הכלולות בקטגוריה זו ניתן ביטוי לרמה גבוהה של הוראת המוזיקה. הרבה משיבים ציינו לטובה מרצים מסוימים שתרמו תרומה משמעותית לחווית הלימוד. בחלק מן המקרים צוינה התרומה לטווח ארוך של הלמידה המשמעותית. דוגמאות:

השיעורים עם א' הפכו אותי למורה אמתית.

שיעורי פיתוח השמיעה עם ר' הפכו אותי למוסיקאית

השיעורים עם ר' וא' פתחו לי את היצירתיות

שיעורי פיתוח שמיעה עם המרצה י' הם נכס עצום עבורי, שכן הוא לימד אותנו מתוך נקודת מבט של תלמיד שלא הכל הולך לו בקלות, וממש "נכנס" לתוך האוזניים שלנו כדי להראות לנו דרכים חדשות לשמוע גם משהו שאנחנו כבר יודעים.."

אני משתמשת בהרבה מהמתודות שלו בעבודה שלי ביסודי ובניצוח מקהלות

.נ-כ-ס

ב. לימודי המוסקה

לימודי המוזיקה על כל פניה היו מופלאים, מקצועות הביצוע השונים, ספרות המוזיקה, תולדות, מבנים ותהליכים, ליווי והרמון ועוד. תרמו משמעותית והעשירו את עולמי המוסיקלי, הפנימי, הנפשי ובייחוד - המקצועי. חשוב ביותר. לטעמי חשוב וחיוני לתת משקל רב יותר לליווי והרמון.

שיעורי פיתוח קול ופסנתר, שתרמו להתפתחותי כמבצעת

שיעורי ג'אז, פופ ורוק

לימוד המיומנויות המוסיקליות (פ"ש, ליווי והירמון, קורסי הלחנה ואלתור

לימודי התיאוריה

ג. העבודה המעשית

עבודה מעשית אותה התחלנו בקפדניות משנה א' גם שעדיין היינו 'צעירים' הכניסה אותנו לשטח ואני רואה היום את ההבדל בתפקוד שלי מול כיתה לעומת מורות שלמדו מוזיקה במוסדות אחרים בהם עבודה מעשית התחילה מאוחר יותר, ללא קשר לידע עצמו שהוא נרכש, העמידה מול כיתה והעושר במתודיקה מעצים אותי כמורה למוזיקה בזכות זה, גם אם בפועל

העבודה המעשית בגנים, בעיקר הצפייה בשיעורים, נתנה כלים טובים בתחילת הדרך.

ד. האווירה במהלך הלימודים

שני מאפיינים של אווירה צוינו לטובה על ידי חלק מן המשיבים. האחד – הנכונות ללכת לקראת הסטודנט והשני – פתיחות לדעות ורעיונות אווירה נעימה וטובה, הרגשה של בית, רוב המורים בעלי נכונות לעזור ורצון לקדם. היעדר אווירת תחרותיות אלא דווקא שיתוף פעולה וחברות. מרצים שדלתם פתוחה לתת ייעוץ או עזרה מקצועית לסטודנטים. החופש להביע את הרעיונות שלי וליישם בשטח האווירה המשפחתית וכיפית מצד אחד ואווירה לימודית מצד שני

מה היית ממליץ לשנות?

א. התאמת ההוראה במכללה לצרכים בשטח

בתקופה בה למדתי לא היה שום קשר בין הלימודים לנעשה בשטח. אני מקווה שכיום הדברים השתנו ויש חיבור ישיר לספרי הלימוד שאיתם אנו מלמדים במגמות המוזיקה אני חושבת שההכשרה להוראה ביסודי ארכאית. היא כמעט ולא רלוונטית לתנאים/דרישות/יכולות בשטח. התמקדות רבה מדי במתודות עתיקות כמראה וגרפים ופחות מדי בדינאמיקה קבוצתית/פיתוח יצירתיות וכו' התכנית לא מכינה את הסטודנטים לכניסה לעבודה בביה"ס על מנת להקל עליהם את המעבר מ"החממה" האקדמית אל השטח: הכרת המערכת הבית ספרית, מה נדרש מהמורה מחוץ לכיתה הלימוד, מהי שיטת עבודה יעילה ומומלצת וכו'... חסרים מפגשים ושיחות עם מורים מהשטח כאשר הגעתי לשטח (אני עובדת כמורה עצמאית במעונות ובגני ילדים), הופתעתי לגלות שאין בהכשרה שקיבלתי כלים ואמצעים להוראת המוזיקה לגילאי 0-4. הייתי מוסיפה לתכנית קורסים ייעודיים לגילאים אלו

ב. שינויים במרכיב החינוך של תכנית הלימודים

בתחום הפסיכולוגיה הייתי רוצה לקבל במסגרת ההכשרה כלים להקניית משמעת והתמודדות עם ילדים מיוחדים (כגון בעלי הפרעות קשב וריכוז) בתוך הקבוצה. הפסיכולוגיה הבסיסית שקיבלנו הייתה דומה יותר לשיעורי היסטוריה ולא תרמה לעבודה בשטח. לימוד של כל מה שקשור לפסיכולוגיה - הבנת תהליכי למידה והוראה - לא באופן ממוחשב ופורמליסטי כמו שהיה במחזור שלנו - הגישה בזמנו להוראה היתה דוגמטית להחריד ומתנשאת. לא שמו את אישיות המורה במרכז ולא היתה התמקדות בעולם הרגשי של המורה ושל התלמיד. התמקדו הרבה ב"מה ללמד" ולא ב"איך ללמד" במובן הפסיכולוגי. לא ניתנו מספיק כלים לגיבוש

"אני כמחנך ומורה" אישי. אנשים היו עסוקים בלרצות את המדריכות הדידקטיות והיה נתק רב בין האישיות של הסטודנטים למערכי השיעור שהטילו עליהם להכין. הגישה היתה מאוד אוריינית וחסרת נשמה ואמפטיה.

ג. שינויים במרכיב של מוזיקה בתכנית הלימודים

ליווי והרמון לטעמי הינו אחד המקצעות החשובים והמשמעותיים ואף החיוניים ב לימודי חינוך מוסיקלי ולא ניתן להם משקל מספק, הן מבחינת שעות הלימוד והן מבחינת התייחסות המדריכות בצפייה הייתי מוסיפה עוד לימוד מעשי, בסופו של דבר הגענו לשם המוזיקה, ולא מספיק היה לי מוזיקה..

העושר המוסיקלי היחידי והעצום שהיה לי במדרשה זה המקהלה אבל אם היו עוד אפשרויות לביצוע זה היה בהחלט מעשיר את העצמי שלי כזמרת.. להוסיף קורסים של תקשוב במוזיקה (תוכנות מוזיקה, סאונד וליווי המסייעות להוראה, שימוש בסמארטפונים בשיעורי המוזיקה) פסנתר לגיטריסטים- שוב פעם, למה?!! אם כבר הייתי מחייב גיטרה לפסנתרנים הייתי מבטלת את הסמינריונים ומוסיפה במקום מוזיקה ערבית ומוזיקה ים תבונית

דיון

מטרתו העיקרית של המחקר הנוכחי הייתה לקבל משוב על היבטים שונים הכלולים בהכשרה להוראת המוזיקה במכללת לוינסקי לחינוך, מבוגרי המכללה בעשר השנים האחרונות. בנוסף, ביקשנו ללמוד על מידת ההשתלבות של הבוגרים בעבודת ההוראה במערכת החינוך. הממצאים מבוססים על שאלון שמלאו 94 בוגרים, כשליש מהם סיימו את הלימודים בשנתיים האחרונות, כשליש סיימו את הלימודים לפני שלוש עד שש שנים וכשליש סיימו את הלימודים לפני יותר משש שנים.

תעסוקה נוכחית: הממצאים מראים ש 75% מן הבוגרים עובדים כמורים למוזיקה בעת עריכת הסקר. נתון זה נמוך במקצת מאחוז הבוגרים של המכללה בכל המקצועות, אשר עסקו בהוראה לאחר לימודיהם. בסקר שנערך ב 2012 על בוגרי מכללת לוינסקי² נמצא ש 85% מבוגרי המכללה עבדו כמורים בעת עריכת הסקר. סביר להניח שהאחוז הנמוך יותר של בוגרי המוזיקה נובע מהזמינות הנמוכה יותר של משרות הוראה בתחום המוזיקה. יתכן שיש מקור נוסף להבדל בין בוגרי המוזיקה לבוגרים האחרים והוא התחרות בין העיסוק בהוראה לבין עיסוקים אחרים בתחום המוזיקה, שאינה שכיחה בקרב בוגרים של מקצועות אחרים. דהיינו, אצל מורים למוזיקה יכול להיות מתח בין זהותם כמורים לבין זהותם כמוזיקאים ושתי הזהויות האלה מניעות את בוגרים לממש אותן בעיסוק הרלוונטי.

מוטיבציה ללימודים ולעבודה בהוראת המוזיקה: הבוגרים נשאלו לגבי ההשפעה של שלושה סוגי מניעים על בחירתם ללמוד לתואר בחינוך מוזיקלי. הממצאים מראים שהמניעים המשפיעים ביותר הם התועלת המעשית שתצמח מן הלימודים (רכישת מקצוע וצרכי פרנסה) והרצון

² גילת, י', עזר, ח', שגיא, ר' (2012). סקר בוגרים תשע"ג. דוח מחקר. מכללת לוינסקי לחינוך

להתפתח בתחום המוזיקה. לעומתם, הרצון לשמש כמורה למוזיקה דווח כפחות משפיע – רק 40% מן הבוגרים העידו – בדיעבד – שמניע זה השפיע על החלטתם ללמוד חינוך מוזיקלי ושכוונתם עם תחילת הלימודים הייתה לעבוד כמורה למוזיקה.

ממצאי המחקר מגלים שהרצון לשמש כמורה למוזיקה התחזק מאד במהלך הלימודים, כך שעם סיומם, זינק אחוז המעוניינים לעבוד כמורים למוזיקה מ 40 ל 70. שינוי זה במוטיבציה לעסוק בהוראת המוזיקה, שניתן להגדירו כדרמטי, יכול לנבוע ממספר מקורות. מקור אחד קשור בהתנסות של הסטודנט בהכשרה במכללה, אשר מפגישה אותו עם קסמה של ההוראה ומשנה את עמדתו כלפי עיסוק זה. מקור שני יכול להיות תהליך התפתחותי אישי, אשר מתרחש בשנים שבהן מתעצבת הזהות המקצועית אצל סטודנטים ומתגבשת המחויבות למקצוע בו יעסקו בעתיד. הסבר נוסף יכול להיות פתרון של דיסוננס קוגניטיבי: סטודנטים שמגיעים עם מוטיבציה נמוכה להיות מורים למוזיקה, אך בוחרים בהכשרה להוראת המוזיקה, מרגישים דיסוננס בין העמדה לבין ההתנהגות, ואחד מכיווני הפתרון מתבטא באימוץ עמדה חיובית יותר כדי שתהיה עקיבה עם ההתנהגות. הסברים אלה אינם מוציאים זה את זה וסביר להניח ששלושת התהליכים שצוינו חוברים יחדיו לשינוי בזהות המקצועית של הסטודנט במהלך ההכשרה. אם בתחילתה של ההכשרה האוריינטציה המוזיקלית בזהות חזקה יותר מהאוריינטציה ההוראתית, הרי שבמהלך ההכשרה מתחזקת האוריינטציה ההוראתית כחלק מן הזהות המקצועית ומושג איזון רב יותר בין שני הרכיבים של זהות זו אצל הבוגרים. עדות תומכת לחיזוק חשיבותה של הוראת המוזיקה בתהליך ההתפתחות המקצועית אנו מוצאים באחוז הגבוה של הבוגרים אשר השתלבו בעבודת ההוראה. כאמור, 75% מן הבוגרים עבדו כמורים למוזיקה בעת עריכת המחקר. מבין האחרים, כמחציתם עבדו תקופות מסוימות כמורים למוזיקה. יוצא, אם כך, שכמעט 90% מבוגרי המכללה עבדו או עובדים כמורים למוזיקה מאז סיום הלימודים. יתירה מזאת, הסיבות העיקריות לאי עבודה בהוראת המוזיקה הן חיצוניות למקצוע (כגון שכר לא ראוי ואכזבה ממערכת החינוך) ורק בודדים נוכחו לדעת שהמקצוע אינו מתאים להם. ניתן לשער, אם כך, שתקופת הכשרה מהווה נדבך חשוב, ואולי קריטי, בתהליך של התפתחות פרופסיונאלית בקרב הסטודנטים לחינוך מוזיקלי.

משוב על ההכשרה: שביעות הרצון הכללית מן ההכשרה להוראה נמדדה באמצעות שאלה ישירה ובאמצעות שאלה עקיפה (המלצה לחבר ללמוד במכללת לוינסקי). בשתי השאלות האלה התקבלו ממצאים דומים המלמדים על שביעות רצון גבוהה בקרב יותר מ 60% מן הבוגרים. ממצאים דומים התקבלו בסקר שנערך לפני שנתיים על כלל הבוגרים במכללת לוינסקי. שביעות הרצון הכללית מן ההכשרה לא הייתה קשורה למועד הסיום של הלימודים, כלומר אותה רמה של שביעות רצון נמצאה אצל הבוגרים הטירונים, שסיימו את הלימודים בשנה-שנתיים האחרונות ובקרב בוגרים ותיקים יותר. ניתוח התשובות לשאלה הפתוחה חושף ארבעה גורמים שתרמו לשביעות הרצון הגבוהה מן ההכשרה: הלימודים בתחום המוזיקה, ההתנסות המעשית, איכות ההוראה של המרצים, והאקלים הארגוני שהיה מאופיין בפתיחות לדעות ובנכונות ללכת לקראת הסטודנטים.

משוב מפורט יותר על ההכשרה התקבל מההערכה של מרכיבי הכשרה ספציפיים, על שני ממדים – תרומה לעבודה ושביעות רצון מההכשרה. ציונים גבוהים בשני הממדים האלה התקבלו לגבי המרכיבים הבאים של תכנית ההכשרה: לימוד המיומנויות, לימודי החינוך המוזיקלי (מתודיקה של הוראת המוזיקה) והשיעורים העיוניים במוזיקה. כמו כן התקבלו הערכות גבוהות

לגבי ההתנסות המעשית בגיל הרך וביסודי. הערכות נמוכות התקבלו לגבי תרומת ההכשרה בתחום החינוך (פסיכולוגיה, סוציולוגיה) ותרומת הסמינריונים. ניתוח התשובות לשאלות הפתוחות מגלה שההערכות הנמוכות נובעות מכך שלימודי החינוך נתפסים כיותר מידי תיאורטיים ואינם משרתים את הפרקטיקה של ההוראה ואת גיבוש הזהות המקצועית: "התמקדו הרבה ב'מה ללמד ולא ב'איך ללמד' במובן הפסיכולוגי. לא ניתנו מספיק כלים לגיבוש 'אני כמחנך ומורה'". סביר להניח ששיש סיבה נוספת לתרומה המעטה שמייחסים סטודנטים ללימודי החינוך והיא זיקה רופפת מידי בין התכנים הפסיכולוגיים והחברתיים שנלמדו לבין עולם המוזיקה והוראתה בבתי הספר.

אשר להמלצות הבוגרים בנוגע לשינויים בתכנית ההכשרה, הממצא הבלט ביותר הוא התמיכה הגורפת בצורך להגדיל את חלקם של לימודי הביצוע ביצוע (נגינה פרטני, אנסמבלים, מקהלה) במסגרת ההכשרה. ראוי לציין ששינוי כזה יושם כבר בתכנית הלימודים המופעלת השנה (תשע"ה) כך שממצאי המחקר מספקים תמיכה לשינוי זה. נושאים נוספים אותם מציעים הבוגרים להגדיל בתכנית הלימודים הם: מתודיקה של הוראת המוזיקה, הנסות מעשית בחינוך המיוחד והתמחויות בריתמיקה ובניצוח.

אחד הנושאים שנבחנו בסקר בנוגע לתכנית ההכשרה הוא הרפרטואר של היצירות אשר שולב בתכנית ההכשרה. התוצאות מגלות שרוב הבוגרים (שני שליש מהם) סבורים שאין התאמה טובה של הרפרטואר הנלמד במסגרת תכנית הלימודים לבין הדרישות בשטח. ניתוח מעמיק יותר של הציפייה לשינוי הרפרטואר מראה שהבוגרים ממליצים על הגדלת החלק של שלוש סוגות: מוזיקה אתנית וג'אז, מוזיקה פופולארית ושיר עממי ישראלי.

בהמשך למחקר הנוכחי, אשר התמקד בהתבוננות לאחור של מורים למוזיקה על ההכשרה להוראה, מוצע לערוך מחקר שיבחן את התפיסות של המורים למוזיקה בנוגע למכלול ההיבטים של עבודתם במסגרות השונות במערכת החינוך.